

כמים תינים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 335

י"ז שבט
תשפ"ה

פרשת יתרו

דרך חיים

יכולות הנשים להעניק את כל מעלותיה של התורה. לפי זה נבין את ההבחנה בין "שמע בני מוסר אביך" ל"אל תטוש תורת אמך" (משלי א ח). קבלת התורה מהאב נעשית באמצעות הלמידה והדיבור, לכן מצווה הבן "שמע בני". אך קליטת האווירה התורנית מהאם היהודיה לא נעשית דווקא באמצעות האוזן אלא בעצם ההימצאות באוהל האם ונשימת האוויר התורני אותה יוצרת האם, היא זו המביאה להתקבלות דרכי התורה באופן שלא מסוגלת לה שמיעת האוזן.

לכן כשמרים שרה היא אומרת "שירו לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים" (שמות טו כא), שנאמרה כמענה לדברי נשות ישראל, ולכן נפתח הפסוק בלשון "ותען להם מרים". שאלת נשות ישראל הייתה כיצד גם הן נכללות בקבלת התורה? על כך ענתה להן מרים "שירו לה'", כי שירתכן שווה היא לשירת הגברים. וכשם שהסוס המצרי סייע למצרים ונענש באשמת רכבו, כך מצד המעלה שותפותנו בהגדלת הקדושה שווה היא למעלת הגדלת התורה שבאה מצד הבעל. הדבר מובלט במה שבחר שלמה במילים "תורת אמך", כדי להדגיש שתורת האם אינה יורדת במעלתה מתורתו של האב. בעוד האב העמל בתורה מעניק לבנו את המוסר, האם מעניקה בחייה תורת חיים לבני ביתה. לכן לשון לשון רכה, שלא כמו תורתם של האבות "תגיד" - שקשה כגידיים. אין דרכם דרך החוק והלמידה הקשה, אלא דרך חיים שלמים, שלווים ורכים המגדילים את חיי התורה.

שבת שלום!

"כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (שמות יט ג) - "לבית יעקב - אלו הנשים תאמר להן בלשון רכה" (רש"י עפ"י המדרש). שאל המהר"ם שפירא מלובלין מדוע נקראו הנשים 'בית יעקב' ולא 'בנות ישראל' כשם שנאמר 'בני ישראל'?

את תשובתו נתן על פי ב' דרכים בהן היה מקובל בעבר לרפא מיחושי גרון. הדרך האחת היא לבלוע סמי מרפא שעשויים מעלים ושורשים מרים. אך כיוון שהיה קשה לבלוע את התרופה המרה דרך נוספת הייתה לתת ריחות חריפים של אותם השורשים. כך בדרך תיקון היצר "בראתי לו יצר הרע בראתי לו תורה תבלין" (קידושין ל:), על ידי עיסוק בדברי התורה הולך האדם ומשתחרר מכבלי היצר. "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" (אבות ו ב), שנעשה בן חורין ממלאך המוות הוא היצר הרע. זו דרך תיקון אחת התלויה בבליעה שבפה, מכח לימוד התורה שבפה ניתן לנצח את היצר הרע. אבל כל זה טוב עבור האנשים שמחוייבים במצות לימוד תורה.

אבל הנשים הפטורות ממצות תלמוד תורה אומרת התורה כי ניתן גם להן כלי לנצח במלחמת היצר. הנשים צריכות לנשום ולספוג לתוכן את אוירת הבית היהודי, וכך ימצאו גם הן דרך להתגבר על היצר המפתה ומדיח. ללמדנו זאת באה התורה במה שכללה את הנשים במילה 'בית' - "בית יעקב", שאווירת הקדושה והתורה בבית היא זו שמספיגה בנשים את קדושתה של התורה. באווירה התורנית שקובעות הנשים בבית, לבעליהן וילדיהן, מתוך צניעות, קדושה, טהרה, מידות טובות ויראת שמיים,

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

ר' אריה אהב אהבה בלי מצרים כל בריה מבריותיו של הקב"ה והאהבה הזאת הייתה אהבה כה כנה וגלויה, עד שכל מי שהיה בסביבתו חש זאת בבירור.

באחת מצוואותיו הקדיש ר' אריה דברים נוקבים בעניין זה, המשקפים היטב את אורח חייו העמוסים בפעולות חסד, פרי אהבה לכל אשר בשם ישראל יכונה. כך נהג, חינך, והשריש אצל בני ביתו וצאצאיו. וכך כתב בצוואתו:

"למותר להזהיר בענין אהבת ישראל אשר זה יסוד כל התורה, שלא לדחות שום פעם הפרט בשביל הכלל, כי כל פרט ופרט יצטרף לכלל, ואם לאו נדחה גם הכלל, והבן זה. אמנם אין לצאת בזה ברעיון רק בהרגשה פנימית הנוגע עד הלב ובפועל, ואין לקוות לתשלום גמול, ונאמן בעל הגמול לשלם. אמנם 'פ'לס מעגל דרכיך' שלא לגרום ביטול תורה, במקום שאפשר לעשות על ידי אחרים...

השתדלתי בכל מאמצי כוחי להשריש בליבות בני ביתי שיח' אהבת הבריות. ובמקום לנטוע שנהא לחופשים השתדלתי להשריש אהבה וכבוד ויקר ליראים. כי ראיתי בצוואת רבינו יעקב מליסא (סעיף יח), וזה לשונו: 'מה מאד היזהרו מלדבר על אדם שום דבר רע אף כי עושה מעשה זמרי, כי נפשכם יודעת כי גם בכם יש דברים לא טובים, ואולי שקול'."

(דרך אבות עמ' שיא)

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

אחד הדינים הכלולים בדיני דש הוא איסור סחיטת פירות בשבת. כפי שלמדנו בשבוע שעבר פעולת הדישה הינה הוצאת המאכל מהקליפה העוטפת אותו. כן סחיטת פירות הינה הוצאת המיץ הבלוע בפרי מחלקי האוכל העוטפים אותו.

באיסור הסחיטה ישנם למעשה ג' דרגות: א) סחיטת זיתים וענבים - שהדרך לסחוט אותם ולכן איסורם מן התורה.

ב) סחיטת כל משקה שרגילים לסחוט אותו, כשבזמן חז"ל הפירות המקובלים לסחיטה היו תותים ורימונים, ולכן הם אסורים בסחיטה מדרבנן. אולם כיום כמעט כל דבר נסחט וראוי לסחיטה, לכן כל פרי וירק שמקובל לסחוט נמצא תחת אותו איסור מדרבנן.

ג) דברים שאין הדרך לסחוט אותם - אין בהם איסור והם מותרים, וכאמור כיום כמעט ואין מאכלים מסוג זה. דנו הפוסקים האם בימינו פירות הדר בכלל איסור תורה שיש בזיתים וענבים, כיוון שרבים מהם מגודלים לצורך זה, וזו דעת מרן החזו"א (סי' נה). אך הכרעת האחרונים למעשה שרק זיתים וענבים אסורים מהתורה כי רק הם נחשבים למשקים חשובים.

סייגו חז"ל את איסור הסחיטה שאם אדם סוחט את המשקה היישר לתוך אוכל אינו עובר משום האיסור, כיוון שאין אנו מחשיבים את המשקה הנסחט כמשקה אלא כאוכל, כיוון שמיד עם סחיטתו הוא נהיה חלק מהמאכל (שבת קמ"ד:). אבל אם יסחוט את המשקה לתוך כלי ריק, אפילו שמיד הוא ישפוך את המשקה לתוך מאכל הדבר אסור, כיוון שהמשקה עמד זמן מסויים בפני עצמו. לדעת רבינו חננאל אסור לסחוט משקה גם אם הוא סוחטו ישר לתוך אוכל. אמנם מרן לא הביאו כלל ועיקר, אבל מרן המשנה ברורה ופוסקים נוספים כתבו שהמחמיר בזה בענבים וזיתים שסחיטתם מהתורה תבוא עליו ברכה.

בהיתר הסחיטה למאכלים הולכים בכל מאכל לפי אופן הטיבול. בדג הדרך לסחוט לימון והלימון נוזל מהדג לצדדים ולכן הדבר מותר אף שניתן לראות מיץ לימון בעין בנפרד מהדג. אך אם אדם שם כמות גדולה של מיץ לימון על אבוקדו והמיץ צף על גבי האבוקדו הדבר אסור (חזו"א), כי צריך שהמשקה יתערב היטב במאכל, אחרת נחשב המשקה כמשקה ולא כמאכל, ובזה עברנו על איסור מפרק (עפ"י גר"ז סי' תקה). ההיתר האמור הוא בתנאי שהמשקה נסחט ישירות למאכל, אולם אסור לסחוט משקה לתוך משקה, לכן

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

אסור לסחוט לימון לתוך כוס תה. ואפילו לימון לתוך סוכר יש דיון בין הפוסקים האם להתיר או לאסור (הרדב"ז והמ"ב מקילים, והחזו"א (סי' נו) אוסר). נחלקו הפוסקים האם מותר למצוץ פרי, הוי אומר להחזיק אותו קרוב לפה ולמצוץ את המשקה שבתוכו. יש אוסרים לעשות כן בענבים וזיתים (מ"ב) משום שהוא כסוחט לכל דבר ועניין. אך יש מתירים כי השינוי הוא גדול מאוד מפעולת סחיטה, ועוד שנחשב הדבר כפועלת אכילה ולא כשתיה. ובתפוזים ושאר פירות אין מניעה לסחטם לפיו. אך אם המאכל נמצא כולו בתוך הפה ומוצץ את המיץ שבתוכו - אין הדבר אסור.

אוכל שספוג במשקה, כשמן, אסור ללחוץ עליו כדי להוציא ממנו את השמן ולטבול בו לחם או כל השתמשות בשמן שיצא ממנו. אך אם רצונו להוציא את הכמות הגדולה של השמן משום שמפריעה לו - הדבר מותר. רק שיש להיזהר במצב שכזה לקחת את המאכל מהשמן ולא לשפוך את השמן מהמאכל משום איסור בורר.

הוא הדין במלפפון חמוץ שספוג במים ואנו רוצים להוציא ממנו את המים המיותרים; אם נשתמש במים הללו (לדוגמא לשם טבילת החלה בהם) הדבר אסור, אולם אם המים יילכו לאיבוד - מותר. כי המשקה שילך לאיבוד נחשב כאוכל מאוכל, והפרדנו את האוכל שלא רצינו מהאוכל שכן רצינו (תוס' כתובות ו.) או שאין זה נחשב לסחיטה כיוון שהולך המשקה לאיבוד (רמב"ן ור"ז בשבת קיא.).

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

האם מותר להסתפר בלילה?

שאלה |

רבים נתפסו לדברי המג"א (סי' רנא) שהאר"י לא היה מסתפר בזמן המנחה ואפילו בערב שבת, ורצו לומר שהכוונה היא שאסור להסתפר בלילה. אבל לא זו היא כוונת המג"א, וכמו שכתבו המחצית השקל והאליה רבה (שם) שכוונתו היא שבגלל זמן מנחה לא היה מסתפר האר"י, אבל לאחר שכבר התפללנו מנחה אין מניעה מלהסתפר. וכך ביאר גם מרן המ"ב (שם סק"ז). וכן פסק הבן איש חי (פ' ויקהל) שאין שום מניעה מלהסתפר בלילה.

תשובה |

האם מותר לגעת בכותל המערבי או שהוא נחשב לחלק מהר-הבית?

שאלה |

יש דעה (דעת הרדב"ז (ח"ב סי' תרצא) ושערי צדק (משפטי ארץ פי"א ס"ח)) שאומרת שהכותל המערבי הוא לא מכותלי הר-הבית אלא 'כותל העזרה' או 'כותל החיל' וממילא צריך להתרחק שמונים אמה מהכותל (שהוא כ-40 מטר, כדעת המהרי"ט שהובאה בדרך הקודש י' ע"א) או קל"ה אמה (67 מטר, לדעת התו"ט מדות ריש פ"ב) משום שמי שנכנס חייב כרת מספק.

תשובה |

אולם דעה זו היא דעה יחידית, משום שרוב הפוסקים הסכימו שהכותל המערבי הוא הקיר של הר-הבית. אם כן השאלה היא האם הכותל התקדש בקדושת הר-הבית ונחשב כבתוך שטח הר-הבית. שאם נאמר שהכותל נחשב כבתוך ההר הרי שאסור לגעת בכותל כלל, משום שיש כלל שביאה במקצת נחשבת ביאה. וכתב על זה האדר"ת (משכנות לאביר יעקב) שהירא והחרד לדבר ה' יחוש לנפשו ולא ייגע בשום אופן בכותל, מחשש לאיסור תורה. ואף החמיר בעצמו להרחיק שתי אמות (כמטר) מהחומה, מחשש שעם השנים אבני הכותל נשחקו ונעתקו ממקומן. וכן החמיר מרן החזו"א.

מרן היבי"א (יו"ד ח"ה סי' כז) דן לגבי מה שידוע שהכותל בנוי בשיפוע ויש תחת רצפת רחבת הכותל עוד כשמונה שורות אבנים, וממילא גם אם לא ניגע בכותל הרי תחתינו נמצא הכותל ואנו נמצאים בתוך שטחו. והתיר זאת מרן עפ"י מה שאמרו חז"ל שגגין ועליות לא נתקדשו (פסחים פה:). על כל פנים למעשה הציבור מיקל וסובר שהכותל הוא קיר של הר-הבית ולא קיר העזרה ושהכותל עצמו לא נתקדש, ולכן מותר אפילו להכניס אצבעות בין האבנים. וכפי שהכריעו בעל האבנ"ז (יו"ד סי' תנ-תנג), המהרי"ל דיסקין, התורת חסד מלובלין, הצי"א (ח"י סי' א) והיבי"א (שם סי' כו-כז), וכפי שאמר מרן הסטייפלר שכיום הוכח שהכותל הוא בוודאות חלק מהר הבית. ומי שמחמיר יחמיר שלא להכניס את האצבעות בין האבנים, אבל לנשקן מותר- "כי רצו עבדיך את אבניה".

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

יש לי חבר שהולך לעשות שותפות עם אדם לא הגון, האם מותר לי להזהיר אותו?

שאלה

ראשית עליך להתבונן היטב ממש האם באמת הוא אדם לא הגון. כן יש לדעת בבירור שהחבר השומע יקבל ממך את הדברים ולא ידחה אותם על הסף, שאם לא כן אין לספור. לאחר בירורים אלה, תקפיד בשעה שאתה מזהיר את חברך שלא להגזים בגנות אותו השותף הפוטנציאלי. ויש לדעת שכל גוזמה על אדם זה היא איסור תורה. כך יש להקפיד שהדברים ייאמרו לתועלת בלבד ולא בגלל מריבה אישית שלך עם אותו השותף המדובר. באם עמדת בכל התנאים וסיפרת את הדבר - קיימת את מצות "לא תעמוד על דם רעך".

תשובה

קראתי כתב שעל מציבה ולמדתי שזה קשה לשכחה, האם יש לזה תיקון?

שאלה

ראשית, יש הבדל בין כתב שוקע לבולט. כי המקור לדבר זה הוא מהגמרא בסוף הוריות (יג): שהקורא כתב שע"ג הקבר קשה לשכחה לפי מאן דאמר אחד, וכך נפסק להלכה בפשיטות (ליקוטי פר"ח סי' ב, פמ"ג או"ח סי' ב, מ"ב שם, רעק"א יו"ד סי' שעו). בספר נגיד ומצוה מביא בשם קה"ק מרן האר"י ז"ל שעיקר ענין השכחה הוא בכתב בולט ולא בשוקע (וכן הוא בשער המצוות פ' ואתחנן, ובמשנת חסידים יום ג, בקיצשו"ע סי' קכח ובכף החיים שם). כיום על רוב המצבות עושים כתב שאינו בולט ולא שוקע, ולכאורה אין בזה שום חשש, שהאר"י הקדוש דיבר רק בכתב בולט.

תשובה

ולגבי תיקון של אדם שקרא כתב בולט, בספר יוסף אומר מהרב יוזפא (דף רעג) כתב שאם יש אבן על המצבה אין בזה חשש שכחה. אולם בא"ר (סי' רכד) כותב לכוון בברכת "אהבה רבה" עד סופה, שברכה זו מסוגלת לזכרון. ומשמע מהרבה אחרונים (רעק"א שם, קצשו"ע שם) שזו סגולה לזכרון דווקא למי שקרא כתב שעל גבי המצבה, בדומה למה ששמן זית מחזיר את השכחה של אכילת הזית. לכן באם קראת כתב בולט ולא הייתה אבן על גבי המצבה בזמן שקראת את הכתב - תכוון בברכת "אהבה רבה" ובזה תתוקן השכחה.

מה הקשר בין קריאת הכתב הבולט שעל מצבה לשכחה?

שאלה

במקום אחד בלבד מצאתי הסבר לזה - בספר ידעיה הפניני (פי' אגדות), שהיה חי בזמן הרשב"א, והר"ר בונם מפשיסחא אמר שהוא היה גלגול שלו, כמו שמופיע בשער הספר. וכותב שכשאדם מגיע לקבר חבירו ונוצר קשר ביניהם בגלל אהבת נפש שהייתה ביניהם או בגלל שהאיש שמגיע יכול לגאול את הנפטר, אז נבהל האיש שמגיע לקבר ונמס לבו ובזה נשכח תלמודו.

תשובה